

**Ауыл мектептері оқушыларының жалпы білім беретін пәндер
бойынша республикалық олимпиадасы – 2024 ж**

География 9 сынып

II тур

Тапсырманы орындау уақыты – 120 минут

1-бөлім: Географиялық терминдер

1.1. Келесі терминдерге анықтама беріңіз: *эктон, апартеид, демпинг, бадленд, лимнология.*

Депортация — бұл әдетте билік шешімімен адамның немесе адамдар тобының елден мәжбүрлі түрде шығарылуы, көбінесе қайта оралуға тыйым салынады

Апартеид - 1948 жылдан 1994 жылға дейін Оңтүстік Африкада болған саяси жүйе мен нәсілдік сегрегация режимі. Апартеид қара нәсілділердің және басқа этникалық топтардың құқықтары мен бостандықтарын шектеуге бағытталған заңдарды қамтыды.

Демпинг – тауарды сыртқы нарықта өз құнынан төмен немесе ішкі нарықтағы бағадан төмен бағамен сату. Бұл нарықты жаулап алу, бәсекелестікті жою немесе үкіметтен субсидия алу үшін пайдаланылуы мүмкін.

Бадланд: қатты эрозиямен, өсімдіктердің жетіспеушілігімен және ашық жыныстармен сипатталатын ландшафт түрі. Әдетте мұндай аймақтарда тау жыныстарының түзілуі қиын және егіншілікке кері әсер етеді.

Лимнология: Көлдер, тоғандар және өзендер сияқты тұщы су экожүйелері туралы ғылым. Лимнология әртүрлі аспектілерді қамтиды, соның ішінде экожүйелік процестер, биологиялық әртүрлілік, су объектілерінің физикалық және химиялық сипаттамалары.

2-бөлім: Қазақстанның тау жүйелері

2.1. Кесте сізге таулар мен олар туралы мәліметтерді ұсынады, басқа мәліметтерге сүйене отырып, кестені толығымен толтырыңыз.

Тау жүйесі	Биіктігі, м	Орналасуы	Қосымша ақпарат
Тарбағатай	2992 м	Зайсан тау аралық ойпатының оңтүстігінде	Тауларда қазіргі мұз басу жоқ; таудың орташа биіктігі 2000 метрді құрайды
Алтай	4506 м	Шығыс Қазақстан, батысында Батыс Сібір жазығымен, оңтүстігінде Жоңғар жазығымен шектеседі.	Бұл таудың атауы «альпілік шалғынды таулы ел» дегенді білдіреді.
Солтүстік Тянь-Шань	4973 м	Іле Алатауы, Ұзынқара, Шу-Іле таулары, Кеген мен Текес тау аралық ойпаңдары	Қар сызығы 3800 – 4100 м аралығында ауытқиды, ал солтүстік беткейлерде төменірек (3800 – 3900 м), оңтүстік беткейлерде (4000 – 4100 м) жоғары.
Қызыларай	1565 м	Қазақтың ұсақ шоқысы, Сарыарқа даласы	Бұл Қазақстандағы арқарлардың ең көп мекендейтін орны болып саналады.

3-бөлім: Көші-қон балансы және оның экономикаға әсері

3.1. Көші-қон сальдосы дегеніміз не және ол Қазақстанның демографиялық жағдайына қалай әсер етеді?

Көші-қон сальдосы – елге келгендер мен елден кеткендер санының айырмасы. Оң сальдо мигранттар ағынын, теріс сальдо елден жаппай кетуді білдіреді.

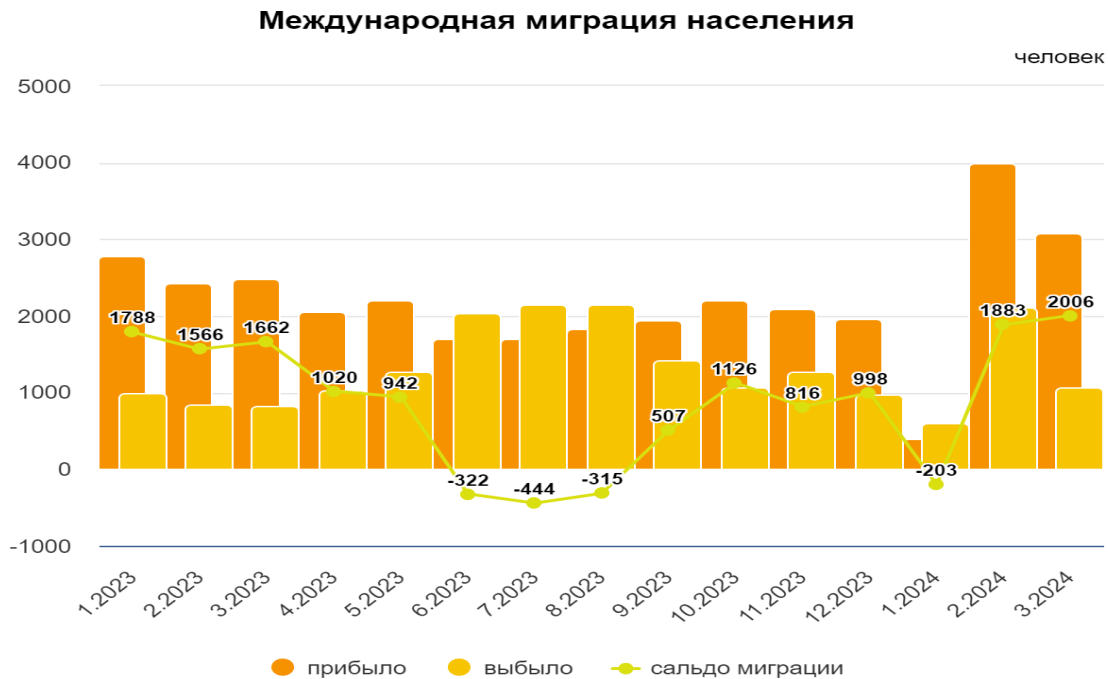
Қазақстанда Алматы, Астана сияқты ірі қалаларда көші-қонның оң сальдосы бар, бұл халық санын көбейтіп, экономиканы дамытады. Теріс сальдосы бар ауылдық елді мекендерде халықтың кетуі байқалады, бұл халықтың азаюына және кейіннен қартаюына әкеледі..

3.2. Көші-қон Қазақстанның әртүрлі аймақтарының экономикасы мен инфрақұрылымына қалай әсер ететінін түсіндіріңіз (мысалы, қаланың дамуы және ауыл халқының азаюы). Мигранттар ағыны экономиканы дамытады, тұрғын үй мен жұмыс орындарына сұранысты арттырады, бірақ инфрақұрылымға (мектептер, ауруханалар, көліктер) ауыртпалық түсіреді.

Халықтың кетуі экономиканы нашарлатады, мектептер мен ауруханалардың жабылуына, ауыл шаруашылығында өнімділіктің төмендеуіне және халық санының өсуіне әкеледі..

3.3. 3.4 диаграммада 2023-2024 жылдарға арналған жылдық көші-қон сальдосын есептеңіз. 13030

Диаграмма 3.4.

3.5. Теріс көші-қон сальдосы ауылдық жерлерге қандай проблемалар туғызатынын түсіндіріңіз.

Жастар қалаларға кетіп бастаса, бұл халықтың азаюына және кейіннен қартаюына әкеледі. Бұл аймақтың экономикалық дамуын қиындатады. Еңбекке қабілетті халық саны азайып кеткендіктен, бұл ауыл шаруашылығына және экономиканың басқа да негізгі салаларына кері әсерін тигізеді.

Халық санының азаюына байланысты мектептер, ауруханалар және басқа да маңызды мекемелер жабылып, қалған адамдардың өмір сүру сапасын төмендетеді.

Адамдардың сыртқа кетуі тауарлар мен қызметтерге сұраныстың төмендеуіне, осы аймақтардағы бизнес пен инвестицияның дамуын бәсеңдетуге әкеледі.

4-бөлім: Геоморфологиялық процестер

4.1-сурет.

4.1-сурет.

4.2. 4.1-суретте қандай географиялық нысан көрсетілген? Объектінің жасалу процесін түсіндіріңіз. **Карст көлі: Карст көлі көмірқышқыл газы бар су әктас немесе гипс сияқты карбонатты жыныстарды ерітіп, жер асты қуыстарын жасаған кезде пайда болады. Уақыт өте келе бұл қуыстар кеңейіп, жер беті шөгіп, шұңқырлар түзеді. Егер шұңқырлар жаңбыр немесе жер асты суларымен толтырылса, олар карст көліне айналады. Бұл процесс еритін тау жыныстары бар аймақтарға тән.**

4.3. Бұл процесс қалай аталады? **Хорватиядағы үстірттің құрметіне, Карст**

4.4. Бұл процестің жергілікті ландшафтқа әсерін түсіндіріңіз

Карст процестері жергілікті ландшафтты айтарлықтай өзгертеді. Тау жыныстарының еруі жер асты қуыстарының пайда болуына алып келеді, бұл жер бетінің шөгуіне және кратер мен шұңқырлардың пайда болуына әкеледі. Сонымен бірге үңгірлер мен жерасты туннельдері жасалып, рельефке ерекше пішіндер береді. Осы процестердің нәтижесінде аймақтың гидрологиялық режимін өзгертетін карст көлдері, өзендер мен су қоймалары пайда болады. Сондай-ақ, карст процестері жарықтар мен ойыстары бар біркелкі емес, дөңес топографияны құрайды, бұл аумақты әртүрлі етеді.

4.5. Бұл процестің тағы қандай формациялары бар?

Карст шұңқырлары, Карст үңгірлері, Карст көлдері, Карсттар (жарықтар), Жер асты өзендері мен бұлақтары, Карст көпірлері мен аркалары.

4.6-сурет

4.7. 4.6-суреттегі бағандар қалай аталады? Олар қалай пайда болады?

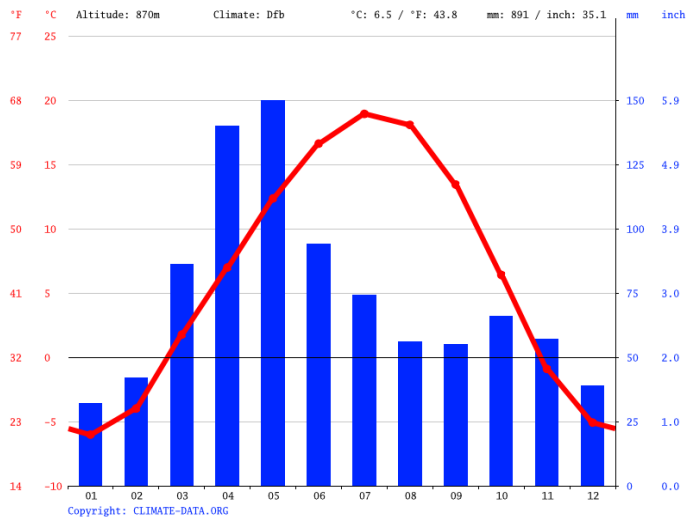
Үңгірлерде суда еріген минералдардың жауын-шашынына байланысты сталагнаттар пайда болады. Төбеден су ағып жатқанда, оның бір бөлігі буланып, минералды заттар қалады. Уақыт өте келе олар жинақталып сталактиттер (төменгі) және сталагмиттер (жоғарғы) түзеді. Процесс мыңдаған жылдарға созылады.

5-бөлім: Климатология

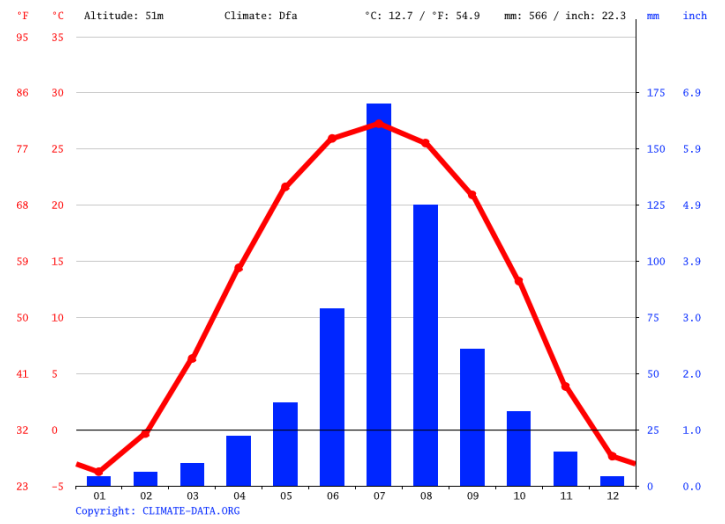
5.1 Төменде дүние жүзіндегі қалалардың климатограммасы және қалаға қатысты қосымша ақпарат берілген. Оларды пайдаланып, климатограмма мен оған сәйкес қаланы табыңыз.

1

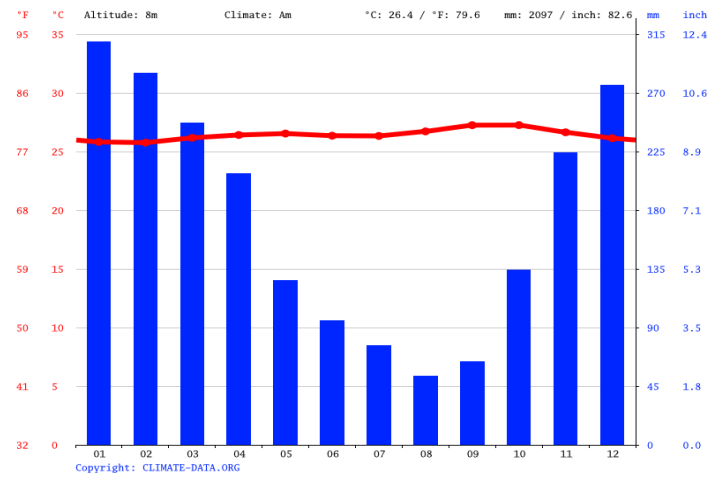
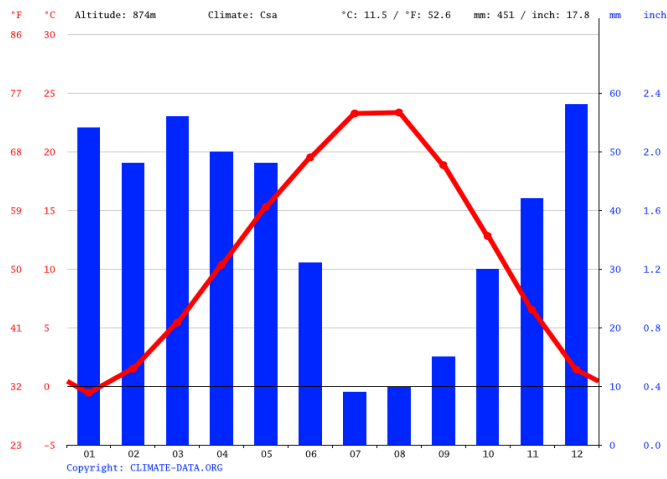
2

3

4

А. Кезінде бұл қала өз елінде бірінші болып «қала-республика» ерекше мәртебесін алды. Қаланың ерекше мәртебесі кейінірек жойылды, бірақ қала елдің экономикалық орталығы болып қала береді, сонымен қатар қала сейсмикалық аймақта орналасқан, нәтижесінде қала 1887 жылғы жер сілкінісінен қираған.

Б. 1923 жылы бұл қала штаттың астанасы болып жарияланды. Қаланың 3000 жылдық тарихы бар. Қаланың негізін Фригиялар салып, кейіннен Римдіктер, Византиялықтар және Османдықтар сияқты әртүрлі өркениеттер үшін маңызды орталық болды. Бұл қалада 15 ғасырда салынған Хажы Байрам мешіті орналасқан.

С. Қалада өте жоғары ылғалдылық және екі негізгі маусымы бар тропикалық климат бар: жаңбырлы (қарашадан наурызға дейін) және құрғақ (сәуірден қазанға дейін). 1945 жылы Нидерландыдан тәуелсіздік алғаннан кейін қала Бандунг қаласының орнына астана болып жарияланды.

Д. Елдің басқару нысаны: бір партиялық жүйесі бар Социалистік республика.Қалада" Аспан храмы "және" Тыйым салынған қала"сияқты көптеген тарихи ескерткіштер сақталған.2022 жылы бұл қалада Қысқы Олимпиада ойындары өтті.

1-А

2-Д

3-Б

4-С